

Tariffoppjøret 2020: Ny forhandlingsposisjon

Bakgrunn

Lønnsoppjøret i 2020 må bidra til å trygge bedrifter og jobber.

Representantskapet behandlet NHOs forhandlingsposisjon for årets hovedoppjør 4. mars 2020. Allerede da ble koronapandemien trukket frem som den største nedsiderisikoen for aktivitetsutviklingen i global økonomi på kort sikt. Åtte dager senere innførte regjeringen de «mest inngrepene tiltak i fredstid», og Norge ble "stengt ned".

Det er nå klart at 2020 blir et unntaksår, og helt annerledes enn lagt til grunn da representantskapet vedtok forhandlingsposisjonen. Tilbakeslaget i norsk og internasjonal økonomi er uten sidestykke i nyere tid. I Norge ble antall registrerte arbeidssøkere (helt og delvis arbeidsledige samt tiltaksdeltakere) om lag firedoblet på fire uker, til 433 000 på det meste. Ledighetsraten tangerte da rekordnivåene fra 1930-tallet.

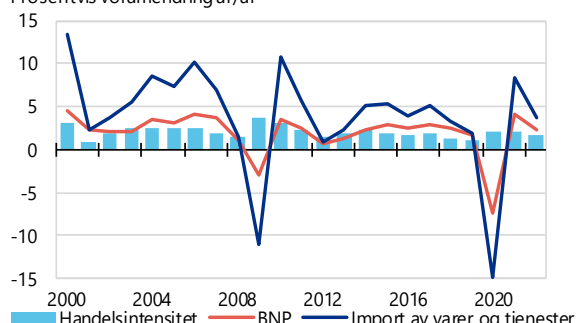
Da Norge stengte, hadde de to partene i frontfagsoppjøret, Fellesforbundet og Norsk Industri, startet lønnsforhandlingene. I samråd med partene i frontfaget, samtlige hovedorganisasjoner og staten, besluttet Riksmekler 13. mars å utsette oppstart av årets tariffmeklinger til høsten 2020. Frontfaget vil starte forhandlingene 3. august.

Vurdering

Årets tariffoppjør må gjennomføres ut fra ny økonomisk virkelighet. Ulike prognosemiljøer omtaler 2020 som et år med dyp økonomisk krise. Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppjørene (TBU) skriver at "situasjonen og utsiktene for norsk økonomi har på kort tid endret seg fullstendig". Dette skyldes i hovedsak nedstengningen av økonomisk virksomhet, adferdsendringer som følge av smitteforløpet, lavere internasjonal etterspørsel og lavere oljepris. Statistisk sentralbyrå, Norges Bank og Finansdepartementet anslår et fall i BNP for Fastlands-Norge på rundt 3–4 prosent i 2020, mens flere andre prognosemiljøer anslår en noe større nedgang.

Norges handelspartnere*: BNP og import

Prosentvis volumendring år/år

*USA, ØMU, Storbritannia, Sverige og Kina. Faste eksportvekter fra 2019.

Kilde: Refinitiv Datastream / IMF WEO / NHO, egne beregninger

NHOs konjunktursyn er følgende:

- NHO anslår et fall i globalt BNP på 3,7 prosent i år og et fall i Norges handelspartneres BNP på 7,4 prosent. Begge deler forutsetter at konjunkturbunnen ble passert i april, slik tallene nå tyder på, og at aktiviteten tar seg opp gjennom året. Eksporten av tradisjonelle varer ventes å falle med nesten 16 prosent i år. Lav kapasitetsutnyttning tilser et svakt nominelt bilde, med lav lønns- og prisvekst og lave renter hos våre handelspartnere.
- Som følge av store ubalanser i olje-markedet har oljeprisen falt. NHO anslår nå at oljeinvesteringene vil falle med 10 prosent i år og 12 prosent i 2021. Det ventes store investeringskutt innenfor både leting, vedlikehold og igangsatte prosjekter, samt iverksetting av nye prosjekter. Regjeringen har lagt frem et forslag til skattepakke for næringen, og Stortinget ble 8. juni enige om utformingen. Friinntekten for investeringer økes (verdi 8 mrd. kroner) og særskatten utsettes (verdi 100 mrd. kroner over to år). Regjeringens pakke lå til grunn for NHOs prognose.
- Næringslivets økonomibarometer (NØB) for andre kvartal viser at innenfor samtlige store næringsområder er det langt flere bedrifter som anser situasjonen som dårlig enn som god. Innenfor reiseliv oppgir hele 85 prosent at situasjonen er dårlig, mens 3 prosent svarte god. Bedriftene forventer lavere lønnsomhet og investeringer fremover, og redusert sysselsetting. Andelen som planlegger oppsigelser og permitteringer de neste tre månedene har økt kraftig.
- I februar ventet NHO en fastlandsvekst på 2,2 prosent i år. Nå anslås et fall på 6,5 prosent. Målt i timeverk anslås sysselsettingen å falle med 4,0 prosent i år.
- Tirsdag 23. juni var 143 100 personer registrert som helt arbeidsledige hos NAV. Dette tilsvarer 5,1 prosent av arbeidsstyrken. Ytterligere 145 900 (5,1 prosent) var delvis ledige eller på arbeidsmarkedstiltak. Vel fire av ti av de helt arbeidsledige er permitterte, mens dette gjelder tre av fire av de delvis ledige. Mange av de permitterte skal etter hvert tilbake til sin gamle jobb. Men i mange næringer vil det ta lang tid, kanskje år, før aktiviteten er tilbake til nivåene før korona. Det innebærer at mange permitterte ikke vil ha et arbeidsforhold å gå tilbake til. Nykommere på arbeidsmarkedet vil møte stengte dører. Målt med AKU anslås en gjennomsnittlig arbeidsledighet på 7,5 prosent i år.

Tabell Anslag på makroøkonomiske hovedstørrelser

Prosentvis endring år/år	2019	2020			
		SSB	FIN	NB	NHO
Konsum i husholdningene	1,5	-6,0	-8,5	-5,2	-8,1
Konsum i offentlig forvaltning	1,7	3,3	3,2	..	3,5
Bruttoinvestering i fast realkapital	6,1	-7,6	-7,3
- Utvinning og rørtransport	12,8	-3,5	..	-4,0	-9,6
- Fastlands-Norge	4,3	-9,2	-6,8
Næringer	5,6	-16,3	..	-14,3	-13,9
Boliger	-0,9	-9,7	..	-9,4	-4,7
Offentlig forvaltning	7,5	2,7	2,7	..	2,7
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,2	-4,2	..	-5,2	-4,8
Eksport i alt	1,5	-4,7	-6,7
Tradisjonelle varer	4,9	-5,8	..	-9,1*	-15,8
Råolje og naturgass	-4,3	2,8	9,7
Import i alt	5,2	-10,7	..	-9,1	-12,6
Bruttonasjonalprodukt	1,2	-2,9	-2,0	..	-4,1
BNP Fastlands-Norge	2,3	-3,9	-4,0	-3,5**	-6,5
Sysselsatte personer	1,6	-1,5	-1,0	-1,8	-1,9
Arbeidsledighet (AKU), nivå	3,7	5,1	5,1	5,0***	7,5

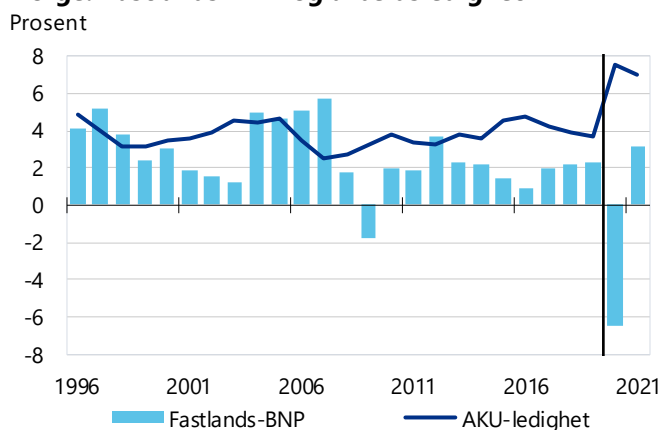
* Inkludert reisetrafikk og andre tjenester, *** registrert redighetsrate

** Anslag basert på virkedagsjusterte tall. Det er tre ekstra virkedager i 2020.

Kilde: SSB (Konjunkturmeldinger 2020/2), FIN (Revidert nasjonalbudsjett 2020),

NB (Norges Bank, PPR 2/2020) og NHO (ØO 2/2020)

Norge: Fastlands-BNP og arbeidsledighet

Kilde: Statistisk sentralbyrå/Thomson Reuters Datastream/NHO, ØO20-2

- Svak jobbvekst og høy arbeidsledighet peker mot lav lønns- og inntektsvekst i husholdningene, og dermed moderat forbruksvekst i flere år. Større usikkerhet kan øke sparingen og dempe forbruksveksten ytterligere. I motsatt retning trekker at en del av den etterspørselen som ble holdt tilbake under nedstengningen allerede synes å komme tilbake, i tillegg til annen etterspørsel.
- Norges Bank har kuttet styringsrenten tre ganger etter 12. mars. Fra 7. mai har styringsrenten vært null. I tillegg er det tilført mer likviditet til markedet. Norske kroner svekket seg betydelig frem til 19. mars, men har deretter styrket seg 11,9 prosent (per 23. juni). Den handelsveide kronekursen (KKI) er nå på linje med nivået 9. mars.
- Regjeringen har iverksatt omfattende tiltak for å motvirke de økonomiske konsekvensene av virusutbruddet. I løpet av våren er det lagt frem seks tiltakspakker, inkludert Revidert nasjonalbudsjett 2020. Tiltakene omfatter blant annet utvidede inntektssikringsordninger ved sykdom/permutteringer og et større statlig finansieringsansvar for disse ordningene. I tillegg er det innført nye, midlertidige inntektssikringsordninger for selvstendig næringsdrivende og for lærlinger og studenter. Det er innført en kompensasjonsordning for faste, uunngåelige kostnader for bedrifter med stor omsetningssvikt. En rekke skatte- og avgiftsinnbetalinger er utsatt, og det er innført midlertidige skattelettelser. Statens obligasjonsfond er gjenopprettet for å tilføre likviditet til obligasjonsmarkedet, og det er innført flere garanti- og låneordninger. I slutten av mai fremmet regjeringen en tilleggsproposisjon med tiltak for å fremme aktivitet i økonomien, blant annet en midlertidig tilskuddsordning ved avbrutt permittering (lønnstilskudd). Som følge av dette er det oljekorrigerte underskuddet for 2020 mer enn doblet fra saldert budsjett, og anslås nå (Prop. 127 S) til knapt 485 mrd. kroner. Den reelle, underliggende veksten i statsbudsjettets utgifter anslås nå til 12,1 prosent i år, mot 0,8 prosent i Nasjonalbudsjettet 2020.

Et lands konkurransevne uttrykker evnen til å opprettholde en rimelig balanse i utenriksøkonomien over tid, samtidig som landet har full og effektiv ressursutnyttelse og en akseptabel inntektsfordeling, jf. TBU. Hovedkursteorien beskriver de makroøkonomiske trender som vil gjelde for lønns- og prisutviklingen i Norge på lang sikt. Over tid stiller et ønske om full sysselsetting og balanse i utenriksøkonomien krav til størrelsen på konkurranseutsatt sektor som bare kan oppfylles dersom lønnsomheten i slik virksomhet ikke er dårligere i Norge enn i utlandet. Derfor står frontfagsmodellen sentralt i det norske systemet for koordinert lønnsdannelse, og sikrer at lønnsveksten tilpasses det konkurranseutsatte bedrifter over tid kan leve med.

En felles virkelighetsforståelse og koordinert lønnsdannelse er viktig dersom Norge skal klare å håndtere omstillingsutfordringene som følger av koronakrisen. Vår modell for lønnsdannelse bidrar til å sikre en jevn inntektsvekst over tid, med høy lønnsvekst i gode tider og moderasjon når det er nødvendig av hensyn til konkurransevne og arbeidsplasser. Vårt overordnede mål om å styrke konkurransevnen er viktig. En sentral indikator for utviklingen i den kostnadmessige konkurransevnen er timelønnskostnadene i industrien i Norge relativt til industrien hos handelspartnerne, regnet i felles valuta. I fravær av gode anslag for lønnsutviklingen i industrien utenlands, har TBU valgt å benytte OECDs anslag på lønnskostnadsveksten per ansatt hos våre handelspartnere som en tilnærming. I de siste oppgjørene har denne tjent som et viktig benkemerke i oppgjørene for norsk lønnsvekst. Med den betydelige usikkerheten som nå rår om veien videre, blant annet grunnet usikkerhet om pandemiutviklingen, har OECD ikke utarbeidet et slikt anslag. Et slikt benkemerke ville i dagens situasjon uansett neppe vært tilstrekkelig. Dels vil anslaget i seg selv være såpass usikkert at det er en fare for at det kan villedes med hensyn til hva

som er nødvendig lønnsvekst, og dels kan ikke næringslivets utfordringer avgrenses til den relative lønnsveksten alene.

Koronapandemien vil føre til et langvarig økonomisk tilbakeslag hos Norges viktigste handelspartnere. Samtidig kan høyt innenlands offentlig forbruk bli langvarig. Lønnsdannelsen vil få en krevende oppgave i å sikre et tilstrekkelig omfang av internasjonalt konkurranseutsatte virksomheter i Norge, noe som er nødvendig for en balansert økonomisk utvikling som kan sikre full sysselsetting frem i tid.

Krisen har ensidig rammet arbeidstakere og bedrifter i privat sektor, mens offentlig ansatte i stor grad har vært skjermet. Situasjonen i norsk økonomi fordrer solidaritet. Både offentlige og private arbeidsplasser er viktige. Det er derfor viktig at partene i lønnsoppgjørene i privat og offentlig sektor støtter opp om modellen med en koordinert lønnsdannelse, at dens disiplinerende rolle ivaretas, og at eventuelle prioriteringer skjer innenfor rammer som ikke svekker frontfagsmodellen på sikt.

I år favner utfordringen dessuten videre enn den tradisjonelle konkurranseutsatte sektoren. Det dreier seg om å legge til rette for at alle bransjer og bedrifter som er rammet av koronakrisen raskest mulig kommer tilbake til mest mulig normal drift som kan legge et grunnlag for varig sunne og gode arbeidsplasser. Det er derfor av betydning at bransjer og sektorer som er mindre rammet av krisen, begrenser sin lønnsvekst både for å unngå uønsket konkurranse i arbeidsmarkedet og begrense økte indirekte kostnader for bransjer som sliter med å gjenskape arbeidsplasser.

NHOs posisjoner før høsten forhandlinger

Ut fra den generelle situasjonen for norsk næringsliv, og de enorme utfordringer som vi står overfor, er det ikke rom for økte personalkostnader i 2020. Dette innebærer at

- Det kan ikke gis sentrale tillegg eller høyere minstelønnsatser.
- Andre endringer som øker kostnadene, som eksempelvis skiftordninger, overtidsbetaling, reisetid, forskuttering av sykepenger mv, må utstå.
- Norsk arbeidsliv må i år vise samfunnsansvar og bidra til å få norsk økonomi ut av krisen pandemien har skapt. Dette gjelder også de lokale oppgjørene. For å sikre konkurransevnen og trygge arbeidsplassene bør de lokale parter derfor avstå fra lokale lønstillegg.
- På lik linje med alle andre må også lønnsutviklingen for ledere og frittstående funksjonærforbund vise ansvar og følge de samme stramme rammene.

For ordens skyld understrekes det at NHOs øvrige tariffposisjoner, slik de fremkommer i forhandlingsfullmakten datert 4. mars, står ved lag. I planlegging for årets tariffoppgjør stod spørsmålet om revidert AFP-pensjon sentralt. Det er fortsatt en målsetting for NHO at et fremforhandlet fundament for en revidert AFP kan bringes inn og vedtas i mellomoppgjøret 2021. Dette må imidlertid skje gjennom enighet forut for mellomoppgjøret, og ikke avtales i årets oppgjør som en utvidelse av forhandlingsretten i mellomoppgjørsklausulen for 2021.

Vedtak

"Representantskapet slutter seg til at tariffoppgjøret gjennomføres i samsvar med det som er skissert i bakgrunnsnotatet "Tariffoppgjøret 2020: Ny forhandlingsposisjon."